# OLIY TA’LIMDA SPORT O‘YINLARINI O‘QITISHNI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MODERNIZATSIYA QILISHNING ILMIY-METODIK ASOSLARI

**Maksudov Ravshan Alievich**
*Farg‘ona davlat universiteti*
*“Sport o‘yinlari” kafedrasi o‘qituvchisi*

**Annotatsiya.** Tezisda “Jismoniy madaniyat” ta’lim yo‘nalishi talabalariga sport o‘yinlari fanini o‘qitishni raqamli texnologiyalar asosida modernizatsiya qilishning ilmiy-metodik asoslari yoritilgan. Aralash ta’lim, “teskari sinf”, video-tahlil va elektron baholash vositalariga tayangan besh komponentli o‘qitish modeli hamda uni joriy etishning pedagogik shart-sharoitlari taklif etilgan.

**Kalit so‘zlar:** *sport o‘yinlari, modernizatsiya, raqamli ta’lim, aralash ta’lim, “teskari sinf”, video-tahlil, kompetensiya, elektron portfolio.*

**Kirish.** Yangi O‘zbekistonda oliy ta’lim tizimini isloh qilish, ta’lim sifatini xalqaro standartlar darajasiga olib chiqish va o‘quv jarayoniga raqamli texnologiyalarni keng joriy etish davlat siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biridir. O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi hamda 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasida ta’lim mazmunini modernizatsiya qilish, kadrlar tayyorlashda amaliyotga yo‘naltirilgan yondashuvni kuchaytirish vazifalari belgilangan [1; 2; 3].

Sport o‘yinlari jismoniy madaniyat yo‘nalishidagi bo‘lajak o‘qituvchi va murabbiylarni tayyorlashda yetakchi fanlardan biri hisoblanadi. Mazkur fan talabadan nafaqat harakat texnikasi va taktik malakalarni egallashni, balki ularni boshqalarga o‘rgatish, mashg‘ulotlarni rejalashtirish, musobaqalarni tashkil etish va hakamlik qilish kompetensiyalarini ham talab etadi [4; 5]. Amaliyotda esa auditoriya soatlarining cheklanganligi, talabalar tayyorgarlik darajasining turlicha ekanligi, texnik harakatlarni baholashning ko‘p hollarda subyektivligi hamda nazariy bilim va amaliy ko‘nikmalar o‘rtasidagi uzilish kabi muammolar kuzatiladi.

Bugungi talabalar raqamli muhitda ulg‘aygan avlod vakillari bo‘lib, axborotni vizual va interaktiv shakllarda tezroq o‘zlashtiradi [9]. Xorijiy tadqiqotlar jismoniy tarbiya ta’limida video-tahlil, mobil ilovalar va “teskari sinf” modelidan foydalanish o‘quv jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qilishini ko‘rsatmoqda [6; 7; 8].

Tadqiqot maqsadi – oliy ta’lim muassasalarida sport o‘yinlarini o‘qitishni raqamli texnologiyalar asosida modernizatsiya qilishning ilmiy-metodik asoslarini aniqlash va o‘qitish modelini ishlab chiqish.

Tadqiqot usullari: ilmiy-uslubiy adabiyotlarni nazariy tahlil qilish, o‘quv-me’yoriy hujjatlarni o‘rganish, pedagogik kuzatuv, umumlashtirish va modellashtirish.

Tadqiqot natijalari va ularning muhokamasi

Tahlil natijalariga ko‘ra, sport o‘yinlarini o‘qitishni modernizatsiya qilish quyidagi metodik tamoyillarga asoslanishi lozim:

kompetensiyaviy yondashuv – ta’lim natijasi aniq kasbiy harakatlar orqali ifodalanadi;

individuallashtirish – har bir talabaning boshlang‘ich tayyorgarligi va o‘zlashtirish sur’ati hisobga olinadi;

ko‘rgazmalilik – an’anaviy ko‘rsatish raqamli vizualizatsiya (video, sekinlashtirilgan tasvir, animatsiya) bilan boyitiladi;

nazariya va amaliyot integratsiyasi – nazariy material bevosita amaliy vazifa bilan bog‘lanadi;

uzluksiz qayta aloqa va harakat faolligining ustuvorligi – raqamli vositalar mashqni to‘ldiradi, uning o‘rnini egallamaydi.

Ushbu tamoyillar asosida sport o‘yinlarini o‘qitishning besh komponentli modeli taklif etiladi (1-jadval).

1-jadval. Sport o‘yinlarini o‘qitishning raqamli texnologiyalarga asoslangan modeli

| Komponent | Mazmuni | Raqamli vositalar |
|---|---|---|
| Maqsadli | Bo‘lajak mutaxassisning texnik-taktik, metodik, tashkiliy va raqamli kompetensiyalarini shakllantirish | Fan bo‘yicha kompetensiyalar xaritasi, ta’lim natijalari matritsasi |
| Mazmuniy | Texnika va taktika, o‘qitish metodikasi, hakamlik, musobaqalarni tashkil etish modullari | Elektron o‘quv-metodik majmua, video-darslar to‘plami |
| Texnologik | Aralash ta’lim, “teskari sinf”, juftlikda o‘qitish, loyihaviy ta’lim | LMS (Moodle), Telegram kanallari, video-tahlil ilovalari |
| Nazorat-baholash | Texnik harakatlar, nazariy bilimlar va metodik ko‘nikmalarni obyektiv baholash | Elektron testlar, video-portfolio, baholash rubrikalari |
| Natijaviy | Kompetensiyalarning shakllanganlik darajasini aniqlash va o‘quv jarayoniga tuzatish kiritish | Elektron reyting jurnali, onlayn so‘rovnomalar |

Modelning texnologik komponenti amaliy mashg‘ulotni “teskari sinf” tamoyili asosida uch bosqichda tashkil etishni nazarda tutadi [6]. Mashg‘ulotdan oldingi bosqichda talaba LMS tizimidagi qisqa video-dars orqali o‘rganiladigan harakat (masalan, voleybolda to‘pni yuqoridan ikki qo‘llab uzatish yoki basketbolda jarima to‘pini otish) texnikasi bilan tanishadi va qisqa testdan o‘tadi. Natijada mashg‘ulot vaqti nazariy tushuntirishga emas, balki amaliy mashqqa sarflanadi. Mashg‘ulot bosqichida talabalar juftlikda ishlab, bir-birining harakatini smartfon kamerasiga tushiradi va sekinlashtirilgan rejimda namuna (etalon) bilan solishtiradi; o‘qituvchi esa asosiy e’tiborni tipik xatolarni tuzatishga qaratadi. Mashg‘ulotdan keyingi bosqichda talaba o‘z video yozuvini elektron portfolioga joylaydi, baholash rubrikasi asosida o‘z-o‘zini tahlil qiladi va o‘qituvchidan yozma qayta aloqa oladi.

Bunday yondashuv bir vaqtning o‘zida bir nechta vazifani hal etadi: texnik harakatlarni baholash obyektivlashadi, talabada o‘z xatosini ko‘rish va tahlil qilish ko‘nikmasi shakllanadi, eng muhimi – bo‘lajak o‘qituvchi kelgusida o‘z o‘quvchilari bilan qo‘llaydigan metodik vositalarni amalda o‘zlashtiradi. Hakamlik va musobaqalarni tashkil etish modullarida elektron bayonnomalar, musobaqa jadvalini tuzuvchi dasturlar va video-takrorlardan foydalanish talabalarni zamonaviy sport amaliyotiga tayyorlaydi.

Modelni samarali joriy etish uchun quyidagi pedagogik shart-sharoitlar zarur: professor-o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini muntazam oshirib borish; sport zallarini simsiz internet, ekran va planshetlar bilan jihozlash; o‘zbek tilidagi elektron video-resurslar bazasini yaratish. Alohida ta’kidlash joizki, raqamli vositalar mashg‘ulotdagi jismoniy faollik vaqtini qisqartirmasligi kerak: ekran oldida o‘tkaziladigan vaqt qisqa va maqsadli bo‘lishi, harakat faolligi esa mashg‘ulotning asosiy mazmuni bo‘lib qolishi lozim [7; 8].

Taklif etilgan modelning samaradorligini tajriba-sinov jarayonida quyidagi mezonlar asosida baholash rejalashtirilgan: texnik tayyorgarlik bo‘yicha nazorat me’yorlari natijalari; nazariy bilimlar bo‘yicha test natijalari; mashg‘ulot fragmentini mustaqil o‘tkazish orqali baholanadigan metodik ko‘nikmalar; talabalarning o‘quv motivatsiyasi va fanga munosabati bo‘yicha so‘rovnoma natijalari.

**Xulosa.** Sport o‘yinlarini o‘qitishni raqamli texnologiyalar asosida modernizatsiya qilish an’anaviy metodlarni inkor etmaydi, balki ularni video-tahlil, aralash ta’lim va elektron baholash vositalari bilan boyitadi. Taklif etilgan besh komponentli model o‘quv vaqtidan samarali foydalanish, texnik harakatlarni baholashni obyektivlashtirish hamda bo‘lajak mutaxassislarning kasbiy va raqamli kompetensiyalarini uyg‘un shakllantirish imkonini beradi. Modelni “Jismoniy madaniyat” ta’lim yo‘nalishi o‘quv jarayoniga bosqichma-bosqich joriy etish va uning samaradorligini tajriba-sinov orqali asoslash keyingi tadqiqotlarimiz vazifasi hisoblanadi.

**Foydalanilgan adabiyotlar**


1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi Farmoni.
2. Abdullayev A., Xonkeldiyev Sh.X. Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi. – Toshkent: O‘zDJTI, 2005.
3. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры. – М.: Физкультура и спорт, 1991.
4. Bergmann J., Sams A. Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day. – Eugene, OR: ISTE, 2012.